

INTEGRATION OF HIGHER AND SECONDARY EDUCATION IN BULGARIA

Assoc. Prof. Vyarka Ronkova, PhD
“Angel Kanchev” University of Ruse
Tel.: +359 82 888 461
E-mail: vronkova@uni-ruse.bg

***Abstract:** The training of staff with a high level of knowledge, skills and competences and their application in different parts of Europe is one of the main policies of the European Union. This will help and meet the needs of the labor market. Looking through the prism of the educational system, this sets a number of objectives and tasks. Regardless of the economical, political and demographic environment in Bulgaria, the academic values and norms should prevail in the sphere of education. Integration between secondary and higher education is an indisputable prerequisite for achieving the goals set for Bulgarian education.*

***Keywords:** Integration, Higher Education, Secondary Education, Training, Quality*

***JEL Codes:** I20, I23*

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните години технологичния прогрес и увеличаващата се конкуренция в следствие на глобализацията и подема на развиващите се пазари са предпоставка за търсене на кадри със средно или високо ниво на квалификация. По този начин образованието се явява основен фактор определящ индивидуалните резултати на пазара на труда по отношение на възможността за заетост и нивата на доходи.

На фона на това все по-голямо значение се придава на ефективността на образователните системи. Образованието трябва да отговаря както на изискванията за икономическа ефективност, така и на индивидуалните предпочитания.

В тази връзка се с помощта на проекти, оперативни програми се влагат инвестиции в образованието, обучението, професионално обучение за придобиване на умения и все по-актуалните през последно време програми за ученето през целия живот.

Като пример може да се отбележи оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020 към Министерството на образованието и науката. В направление „Образование” на тази програма са поставени като цел за Европа 40% от 30-34 годишните да са с висше образование. Съответно за България този процент е планиран да достигне до 36, като състоянието към 2012 на тази възрастова група (30-34 годишните) притежаващите висше образование е 26,9%. В програмата е акцентувано и върху намаляване на преждевременно напусналите училище за Европа - под 10%, за България същия показател да е под 11%, като към 2012 за страната ни този процент е отбелязан със стойност 12,5.

Всичко това е едно предизвикателство пред образователната система в България. Интеграцията между средното и висшето образование е безспорно условие за изпълнение на по-горе разгледаните цели.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Представените данни на графиката (фиг.1) показват променящият се брой на учащите в България през последните дванадесет години в различни етапи от образованието. Ясно се вижда, че броят на учениците през 2016г. е намалял със 17% в сравнение с 2002г. и с 11% след 2006г., това се дължи на ниската раждаемост и емиграция. Най-голям спад на броя на ученици за последните десет години се наблюдава във средното образование (-30%). Във висшето образование имаме едно нарастване до 2009г. на брой учащи, след което се наблюдава тяхното намаляване. През интервала 2012-2016 г. общият брой на учащите намалява на всички нива, с изключение на началния етап на основното образование.

Източни : ГД „Образование, младеж, спорт и култура” въз основа на Националния статистически институт и Евростат.

Фиг.1. Брой на учащите в България.

Новата образователна структура (завършване на прогимназиален етап в 7 клас, вместо 8 клас и въвеждането на възможността да могат на местно ниво да позволяват завършването на задължителното 10-годишно образование) води до реорганизация на училищната мрежа, по специално на малките училища в селските райони, като се набляга на борбата с отпадането от училище и на осигуряване на качествено образование.

В Мониторинг 2017 на образованието и обучението за България е посочено, че недостатъчната информация за пазара на труда пречи на адаптирането на учебното съдържание към нуждите на работодателите. Липсващата информация води до неефективно интегрирани ключови компетенции в държавните образователни стандарти, в учебните програми и учебници. Следователно липсва съответствие на учебно съдържание с нуждите на съвременния живот.

Потребностите на пазара на труда, демографската криза създават ограничения при създаването и подготовката на кадри.

ДОБРИ ПРАКТИКИ

Курсове, обучения

Все по-често срещана практика е университетски преподаватели да провеждат курсове и обучение на ученици от професионални гимназии. Редовно се организират курсове за работа с CAD CAM системи, като една от основните идеи е създаване на навици и умения за работа и засилване на интерес към професии използващи такъв софтуерен продукт. По принцип това са професии с техническа насоченост, където гладът за кадри е осезаем към днешна дата. Към участниците от такива курсове много фирми проявяват интерес, като им предлагат възможности за провеждане на стажантски практики или работни места. Част от преминалите такива обучения точно по този начин намират своята реализация. Друга част от учениците решават да доразвият знанията и уменията си, ориентират се към продължаване на образованието си във ВУЗ в специалности с инженерна насоченост.

Състезания, олимпиади

Националният кръг на XXXI Олимпиада по техническо чертане е проведен през април 2015 г. в Русенски университет. Практика е всяка година националните кръгове на олимпиадите по техническо чертане да се провежда на територията на ВУЗ, в което има специалности с инженерна насоченост. Задачите се подготвят от преподаватели от съответния университет с компетенции в професионално направление Машинно инженерство и

Инженерна графика. За XXXI Олимпиада по техническо чертане задачите са подготвени от специално сформиран колектив от преподаватели от катедра „Машинознание, Машинни Елементи и Инженерна Графика” на Русенски университет. Събитието е организирано със съдействието на Министерството на образованието и науката, Регионалният инспекторат по образование в Русе, Русенски университет и Професионална гимназия по промишлени технологии „Атанас Буров”. Участници в Националният кръг са ученици от VII до XII клас преминали училищен и областен кръг от цялата страна, разпределени в три възрастови групи, които са изпълнили задачи от различна сложност. Най-добре представилите се участници от третата възрастова група (ученици от XII клас) им е предоставена възможност да използват резултата си от Националната олимпиада за прием в инженерна специалност на Русенски университет. Тази олимпиада е един от резултатите на дългогодишното сътрудничество между Русенски университет и Професионална гимназия по промишлени технологии „Атанас Буров”- гр. Русе.

Събития за изява на умения и таланти

През 2016 г. стартира Първото по рода си Иновативно младежки ЕКСПО организирано и реализирано от Русенски университет. Форумът събира на едно място ученици, студенти и преподаватели обменящи идеи и опит. Иновативно младежко ЕКСПО е инициатива на Академичното ръководство и Студентския съвет на Русенския университет, с подкрепата на Министерството на образованието и науката и Националното представителство на студентските съвети в България.

През изминалите три години изложението събира иновативни ученически и студентски разработки, макети, прототипи, показващи новости в различни сфери. През 2018г. по време на ЕКСПО III за пръв път са привлечени и международни участници от Франция, Португалия, Малта, Румъния, Литва и други европейски страни, които представиха своите продукти.

Ярък пример за интеграцията между средното и висшето образование е проект на Английската гимназия на гр. Русе и Русенски университет представен на Второто Иновативно Младежко ЕКСПО на „Устройство предпазващо пешеходците, пресичащи небезопасени пешеходни пътеки”. Ученици от Английската гимназия разработват идеен проект за устройство предпазващо пешеходците при пресичане, като разработването и реализирането му става със съдействието на студенти и преподаватели от катедра „Електроника” на Русенския университет.

REFERENCES

Dobрева, A., Angelova, E., Ronkova, V., Haralanova, V., Dimitrov, Y. (2012). *Участие на студентите в управление на качеството на учебния процес*, Management & Sustainable Development, No 1, pp. 22-26, ISSN 1311-4506.

Dobрева, A., Dimitrov, Y., Dobrev, V., Pantileev, P., Ronkova, V., Kamenov, K., Angelova, E. (2017). *Professional Realization of Students – Problems and Solutions*, Proceedings of University of Ruse, Vol 56 (4), pp. FRI-2.203-1-TMS-02, ISSN 1311-3321.

Dobрева, A. & Dimitrov, Y. (2012). *Повишаване на ефективността на учебната работа чрез извънаудиторна дейност със студентите*, Management & Sustainable Development, No 1, pp. 27-30, ISSN 1311-4506.

Dobрева, A. & Haralanova, V. (2013). *Measuring and Evaluation in Machine Science and Design Education, based upon Diagnostic Research*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, WCLTA, Brussels, 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, Vol 93, pp. 1190-1194, ISSN 1877-0428.

Ivanova, M. (2008) *Higher Education in Bulgaria and Human Resource Management - Perspectives and Challenges in the Context of the European Union Discussion papers* (3). pp. 1-43. ISSN 1312-5079

Kamenov, K., A. Dobрева, V. Ronkova. (2017). *Advanced Engineering Methods in Design and Education*. Material Science and Engineering, IOP Publishing, 2017, No 252, pp. 012033 - 37, ISSN 1757 - 8981. (SJR rank: 1 /2017, IOP)

Kamenov, K., Dobрева, A. & Ronkova, V. (2016) *Interactive Technologies and New Teaching Models in Engineering Design based upon Multimedia Tools and Mobile Applications*, Fullpapers E-Book/ 4th World Congress on Education Research (WCER2016), No 1, pp. 90-95, ISSN 2258-6987.

Popova, J., Dobрева, A., & Ahmed, A. (2014). *Cooperation with Industry and Work Placements at the University of Ruse*, 4th Valencia Global 2014, UPV, pp. 296-299, ISBN 978-84-616-8236-2.

Ronkova, V., A. Dobрева, K. Kamenov, V. Dobrev, Y. Dimitrov. (2016). *Increasing The Efficiency Of The Study Process Through Improving The Communication Activities Between Students And Lecturers*. Management and Sustainable Development, Year 18, Volume 59, 2016, No 4, pp. 77 - 82, ISSN 1311-4506.

URL:www.karieri.bg/biznes_obrazovanie/2245132_vruzka_mejdu_profesionalno_obrazovani_e_visshе/

URL:www.navet.government.bg/bg/evropejskata-komisiya-publikuva-monitoring-na-obrazovaniето-i-obuchenieto-za-2017-godina-za-balgariya